เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ตามกาล... 09/03/2023

Change through Time...09/03/2023

เขมา แฉ่งฉายา[1]/ ภูวนาท รัตนรังสิกุล[2]

Khema Changchaya[1]/ Phuvanart Rattanarungsikul[2]

[1] นักศึกษาระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม
คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

[1] Student of, Culture-Baesd Design Arts Ph.D. Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม
คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

[2] Asst.Prof., Thesis Advisor, Culture-Baesd Design Arts Ph.D. Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

Corresponding author E-mail : khe_aun@hotmail.com

(Received: March 29, 2023; Revised: April 27, 2024; Accepted: June 23, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งจากการศึกษา เรื่อง “มรดกภูมิปัญญาภูมิปัญญาช่างไม้เมืองเพชร สู่การสร้างสรรค์ศิลปะการออกแบบร่วมสมัยเพื่อการสืบสานในบริบทปัจจุบัน” เป็นการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์จากศึกษาการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชรในบริบทปัจจุบัน พัฒนาสู่แนวความคิดของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเทคนิคผสม (แผ่นไม้และสีอคลีลิคบนเฟรมผ้าใบ) เพื่อพัฒนาคุณค่าและความสำคัญของวัตถุจากสิ่งแวดล้อมทางวิถีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ เพื่อขยายความอย่างละเอียดด้วยความรู้สึกที่มีต่อความเข้าใจและเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตามกฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง สู่การถ่ายทอดด้วยรูปแบบที่เรียบง่าย ด้วยการนำวัตถุจริงจากวิถีวัฒนธรรม สกุลช่างไม้เมืองเพชรที่ผ่านกาลเวลาและคงอยู่ในบริบทปัจจุบัน การสื่อสารด้วย “สัจจวัตถุ” กับการจัดองค์ประกอบของ ขนาด สัดส่วน รูปทรง บรรยากาศของสีและพื้นที่ว่าง ที่แสดงถึงทัศนะทางอารมณ์เฉพาะในชั่วขณะเวลาหนึ่งของผู้สร้างสรรค์ที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างองค์ประกอบศิลป์กับการสร้างความเข้าใจในเรื่อง สามัญลักษณะ (ไตรลักษณ์) ความแน่นอนของสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยง ไม่สามารถดำรงอยู่ตามสภาพเดิมได้เสมอและความไม่มีตัวตน ไม่มีสิ่งใดคงอยู่ได้โดยไม่มีวันเสื่อมสลาย ตามปรัชญา

ทางพุทธศาสนา “สัจจวัตถุ” เป็นความจริงของการตีความมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชรในเบื้องต้น

คำสำคัญ: เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การคงอยู่ของวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชรในบริบทปัจจุบัน สัจจวัตถุ

Abstract

This article is a part of the study on “ The Inheritance of Wisdom: The Wisdom of Phetchaburi’ s Carpentry Artisan towards the Creation of Contemporary Design Art for Continuation in the Present Context” is a presentation of creative work from studying the existence of the heritage, wisdom and cultural ways of the Phetchaburi’ s carpentry artisan in the present context. The purposes of this work were to 1) develop the concept of creating mixed-technique paintings (wood panels and acrylic paint on canvas frames), 2) develop the value and importance of objects from the cultural and natural environment as inspiration for creativity in order to amplify the details with feelings towards understanding and reaching the truth of nature, that is, things that happen and exist, move and change within time according to the normal laws of all things as to pass on the wisdom in a simple format by bringing real objects from the cultural way of Phetchaburi’s carpentry artisan that has stood the test of time and remains in the present context. Communication with "genuine objects" and the composition of size, proportion, shape, atmosphere of color and space can express the creator's specific emotional viewpoint in a particular moment regarding the relationship between artistic elements and creating an understanding of three characteristics of existence (Trilak). The certainty of things that are impermanent inability to always exist in the same state and non-existence, nothing lasts without decay. According to Buddhist philosophy, “Sajjathatthu” is the truth of the primary interpretation of the intellectual heritage and cultural way of the Phetchaburi’s carpentry artisan.

Keywords: Change through time, The existence of the cultural way of the Phetchaburi’s carpentry artisan in the present context, Genuine objects

บทนำ

บทความวิชาการนี้นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ที่สะท้อนความจริง ของการสืบสาน คุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชร ด้วยการคงอยู่ในบริบทปัจจุบัน ในบทความนี้เกิดจากการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจ ตัวอย่างกลุ่มช่างไม้ในวิถีวัฒนธรรมแบบสกุลช่างไม้เมืองเพชรจากอดีตเพื่อขยายความเรื่องการยังคงอยู่ในปัจจุบัน สกุลช่างไม้เมืองเพชรจากอดีตมีลักษณะที่เฉพาะตัวจากวิถีวัฒนธรรมเมืองเพชร มีการสืบทอดงานอยู่ในวัด งานศิลปกรรมต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นโดยช่างของสำนักช่างจึงจำกัดขอบเขต รูปแบบและแบบแผนอย่างงานของสำนัก วัดจะเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา เป็นความศรัทธาที่ผนวกเข้ากับวิถีวัฒนธรรมการสร้างงานของช่างในอดีตและยังคงปรากฏร่องรอยดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ชุดภาพแสดงการคงอยู่ในบริบทปัจจุบัน (1)
(ภาพจากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล (ตัวอย่าง “วัสดุ”) ของโรงเรียนช่างไม้ วัดยาง อำเภอเมืองเพชร
โดย เขมา แฉ่งฉายา, มีนาคม 2566)

การศึกษาผลงานช่างไม้ในอดีต ที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันนี้ ใช้คำว่า “วัสดุ” ร่องรอยเชิงสัญลักษณ์แทนค่ามรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชร การคงอยู่ตามสภาพและเป็นปัจจุบันผลงานช่างไม้ที่ผ่านกาลเวลา ผ่านการใช้งาน ผ่านการซ่อม หรือหมดประโยชน์ต่อมนุษย์ ขาดการอนุรักษ์หรือเก็บรักษาไว้ หากอธิบายความถึงกระบวนการดำเนินการอนุรักษ์อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมทั้งเรื่องทรัพยากรและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องงบประมาณ นั่นคือปัญหาของการอนุรักษ์หรือเก็บรักษา ในบริบทปัจจุบันทั้งสิ้น เมื่อผ่านกาลเวลา วัสดุต่าง ๆ กระจัดกระจาย ขาดการอนุรักษ์หรือเก็บรักษาจึงเกิดความเสื่อมโทรม รวมถึงปัญหาการก่อมลพิษแก่สิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบ

กลับมาสู่ตัวมนุษย์ วัสดุบางส่วน จากผลงานช่างไม้ที่ยังคงอยู่ตามสภาพและเป็นปัจจุบัน นั่นคือ “ขยะ” เกิดจาก การรื้อ การซ่อม การถอน การทิ้ง ด้วยการบูรณะและทดแทนของเดิมหรือจากการเสื่อมสภาพ นำมาสู่การสร้างสรรค์ร่วมสมัย จะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ เก็บ รักษา แก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการสืบสาน สร้างต้นแบบ อันจะส่งผลให้เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรม สกุลช่างไม้เมืองเพชร ให้คงอยู่สืบต่อไป

การอธิบายถึง การคงอยู่ตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรม ในบริบทของสังคมปัจจุบันของปัญหาในการศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำคุณค่าการคงอยู่ดังกล่าว สู่แรงบันดาลใจในแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะการออกแบบร่วมสมัย ทำให้เกิดการศึกษาคุณค่าและความหมาย ของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมในองค์รวม โดยตั้งสมมติฐานในการทดลองด้วยการนำสื่อวัสดุ จากการคงอยู่ของอดีตที่เกี่ยวเนื่องกับองค์ความรู้ด้านความเชื่อในพุทธศาสนาสู่ความศรัทธาในการสร้างและการสืบทอดการดำรงอยู่ของผลงานสกุลช่างไม้ในอดีต กับการปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาในปัจจุบัน การไม่คงอยู่ของปัจจัยในวิถีวัฒนธรรมแบบเดิมและการขาดระบบของการสืบทอดแบบสำนึกช่าง รวมถึงบทบาทของมรดกภูมิปัญญาที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ของเมืองเพชรกับงานช่างอย่างในอดีต เมืองแห่งสกุลช่างไม้เมืองเพชรในอดีตจึงเปลี่ยนแปลงไป การคงอยู่จึงปรากฏตามภาพสะท้อนในบริบทปัจจุบัน

ภาพที่ 2 ชุดภาพแสดงการคงอยู่ในบริบทปัจจุบัน (2)
(ภาพจากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล แสดงการคงอยู่ โดย เขมา แฉ่งฉายา, มีนาคม 2566)

องค์ความรู้ที่นำไปสู่กระบวนการอนุรักษ์ศิลปะวัสดุหรือศาสนสถานในมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทย (ปิยวรรณ หอมจันทร์, 2563) จึงได้กล่าวถึงศิลปะวัสดุที่ถูกทำลายไปในช่วงเวลา

20 - 30 ปีที่ผ่านมา ว่ามีความเสี่ยงต่อการสูญหายของมรดกทางวัฒนธรรมที่ร้ายแรง จากวิจัยดังกล่าวพบว่าสาเหตุการสูญหายเกิดจากประเด็น ดังนี้

การเสื่อมสลาย ตามกาลเวลา เป็นไปตามธรรมชาติ อาทิ การพังทลายหรือเสื่อมสภาพเนื่องจากภูมิอากาศ น้ำฝน อุณหภูมิจากแดด รวมทั้งการกระทำของลม ที่ทำให้เกิดความชื้น ความร้อน ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเกิดจากกฎของธรรมชาติ ที่เมื่อกาลเวลาผ่านไป วัสดุต่าง ๆ ย่อมผุพังเสื่อมสลาย แปรสภาพเดิม ไปตามกาลเวลา

การเสื่อมสลายโดยฝีมือมนุษย์ ด้วยการกระทำให้เกิดความเสื่อมสลายของมรดกทางวัฒนธรรมประเภท วัสดุ ชิ้นงาน ส่วนประกอบบงานการช่าง จากสถาปัตยกรรมไทยในแหล่งสกุลช่าง ตามบันทึกประวัติศาสตร์หรือจดหมายเหตุ มีการกระทำเนื่องจากความมักง่ายของมนุษย์ โดยก่อให้เกิดการทำลายมาจากอดีตจนปัจจุบัน นับเป็นปัญหาใหญ่ที่นำไปสู่การเสื่อมสลาย ก็มีทั้งทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือการพยายามซ่อมแซมโดยขาดความรู้

การเสื่อมสลายตามธรรมชาติ อีกสองประการ คือ พืชและสัตว์ โดยพืชที่ขึ้นอยู่ตามสิ่งก่อสร้างที่มีความงดงามทางศิลปะ แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน รากของพืชสามารถชอนไชไปตามรอยต่อหรือช่องว่างส่วนต่าง ๆ ของสิ่งก่อสร้างได้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้ระบุไว้เมื่อปี พ.ศ. 2555 ว่าเกิดรอยแยกจนกระทั่งร้าวและแตกหักหลุดออกไป เพราะรากพืชที่เติบโตขึ้นตามรอยร้าวและส่วนต่าง ๆ ของสิ่งก่อสร้าง อีกประการ มด ปลวก มอด ก็สามารถทำลายส่วนประกอบของโบราณสถานและ โบราณวัสดุที่เป็นไม้และอินทรียวัสดุให้สูญสลายไปได้อย่างรวดเร็วมาก รวมทั้งสามารถทำลายบันทึก ประวัติศาสตร์และจดหมายเหตุที่ทำด้วยกระดาษ

การศึกษาการคงอยู่สู่แนวทางการสร้างสรรค์

เพื่อความถูกต้องในการสืบสาน อนุรักษ์ รักษา ทั้งทางด้านศิลปะ รวมทั้งให้มีความสัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ในปี พ.ศ.2528 กรมศิลปากรได้ออกระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์โบราณสถานให้เป็นไปด้วย ใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานมาจนถึงปัจจุบัน คำว่า “การอนุรักษ์” จึงได้ ยึดถือตามคำจำกัดความของระเบียบกรมศิลปากร พ.ศ. 2528 ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถานดังนี้

กรมศิลปากรในปี 2546 ได้แสดงความหมายของการอนุรักษ์ว่า การดูแล รักษา เพื่อให้ทรงคุณค่าไว้และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์และการบูรณะด้วย สำหรับการอนุรักษ์ในวิธีการต่าง ๆ ได้ระบุความหมายไว้ และมีบางประการที่นำมาสู่แนวทางการสร้างสรรค์นี้ เช่น การสงวนรักษา การดูแลรักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป และการแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เพื่อการอนุรักษ์วัสดุเชิงวัฒนธรรมด้วยกระบวนการทางศิลปะร่วมสมัย ในบริบทปัจจุบัน

ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการศึกษาสำรวจการคงอยู่ โดยการลงพื้นที่ที่เกี่ยวเนื่องกับวิถีวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัสดุงานการช่าง ชิ้นส่วนเศษสากจากผลงานช่างไม้ในอดีต เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่มีความหมายแสดงถึงคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชรจะเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะการออกแบบร่วมสมัย ด้วยการวิเคราะห์การจัดวางองค์ประกอบจากสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ตามธรรมดา โดยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์และหลักปรัชญาทางศาสนา สู่การสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นออกมามีคุณภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

ความเป็นไปได้ของแนวทางการศึกษา มรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชรไปสู่การสร้างสรรค์ในบริบทปัจจุบัน

การศึกษามรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชรมีความสำคัญและน่าสนใจควรดึงดูดผู้คนให้มองเห็นคุณค่าสกุลช่างไม้เมืองเพชรที่โดดเด่นในอดีต ทำให้เกิดการรับรู้ต่อส่วนใดส่วนหนึ่งจากการศึกษานี้ ที่ผู้สร้างสรรค์เลือกมาเป็นส่วนประกอบที่มีความหมาย เป็นนัยยะสำคัญในการสื่อสาร เช่น “วัสดุ” กับการจัดวางทางศิลปะ พื้นที่ว่างหรือพื้นที่ที่ต่างไปจากเดิม “วัสดุ” เป็นจุดสนใจของการสื่อความหมาย สื่อสัญลักษณ์ และบรรยากาศแบบกลมกลืนด้วยองค์ประกอบ เป็นต้น

ความเป็นไปได้ของแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะการออกแบบร่วมสมัย

“วัสดุ” จากการศึกษาการคงอยู่ของสกุลช่างไม้เมืองเพชร(เศษ ซาก ผลงานช่างไม้ในอดีต) สู่องค์ประกอบภาพในบริบทปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ชมผลงานรู้สึกสงสัยหรือพึงพอใจหรือไม่นั้น เป็นอันดับแรก การกำหนดความหมายใหม่ในที่ว่าง การจัดวางใหม่ รวมถึงบรรยากาศในองค์ประกอบภาพของ “วัสดุ” ในบริบทใหม่ จะมีความเป็นบริบทปัจจุบันทันที นำไปสู่ความสนใจที่เป็นจุดศูนย์กลางและแตกแขนงไปสู่ความสนใจอื่น ๆ เพื่อการสื่อความหมายที่สำคัญของการสร้างสรรค์นั้นควรนำปรัชญาทางศาสนามาตีความร่วมด้วย รวมถึง องค์ประกอบที่ลำดับความสำคัญหรือการจัดการรูปทรง (วัสดุ) ควรให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้เพื่อให้การสร้างผลงานนั้นออกมาตรงตามวัสดุประสงค์ของการสืบสาน ด้วยการตีความหรือขยายผลทางความคิด เพื่อให้ผู้ชมผลงานนั้นได้เห็นถึงความหมายของวัสดุ หรือองค์ประกอบภาพ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่สมดุลกันกับอารมณ์ความรู้สึก จะมีความสำคัญที่ร่วมสมัยและเป็นปัจจุบัน

สัจจะวัสดุที่พบจากการคงอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางวิถีวัฒนธรรม สกุลช่างไม้เมืองเพชรในบริบทปัจจุบัน เป็นแรงบันดาลใจสู่การศึกษา สภาพแวดล้อม ของการคงอยู่ เพื่อศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ตามธรรมดา ทำความเข้าใจและยอมรับในความจริงตามธรรมชาติ การขยายความอย่างละเอียดด้วยความรู้สึกที่มีต่อคุณลักษณะของวัสดุที่เรียบง่าย สงบเงียบกับคุณค่าของความงามตามกาลเวลา (สายพิณ กุลกนกวรรณ ฮัมดานี, 2562) ความงามของวัสดุที่ไม่จำต้องสมบูรณ์แบบ มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้เกิดการสื่อรูปทรง (วัสดุ) ในบริบทปัจจุบันและการทำลายรูปทรง ให้เหลือเพียง “วัสดุจริง” ในการสร้างสรรค์นี้จะเป็นเสมือนสิ่งตรงข้ามของความเงาที่มนุษย์ส่วนมากสนใจในบริบทปัจจุบัน มนุษย์

มักจะสร้างผลงานที่มีความสวยงามอันสมบูรณ์แบบตามนิยมที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ลดทอนความเรียบง่าย ด้วยองค์ประกอบของรูปทรง รูปร่างที่ชัดเจนเข้าใจง่าย รวมถึงการรับรู้ของมนุษย์ที่มองหาแต่การใช้งานและประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก อีกทั้งมักจะสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดจำนวนและปริมาณ แต่กลับกันการสร้างสรรค์นี้เปรียบได้กับวัสดุที่ดูอ่อนโยน ไม่จำเป็นต้องมีรูปร่าง รูปทรงที่สมบูรณ์แบบ ยอมรับการสลายและเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา มีลักษณะเฉพาะที่ซ้ำแบบ รวมถึงไม่มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอย เพียงแต่มองหาความสวยงามทางสุนทรียะเท่านั้น

เนื้อหา

การคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชร ในขั้นตอนของการสำรวจผลงานช่างไม้ที่ทรงคุณค่า พบว่าในบริบทปัจจุบัน งานการช่างไม้เสี่ยงต่อการเสื่อมสลายตามกาลเวลา การเสื่อมสลายไปตามธรรมชาติและการเสื่อมสลายโดยมนุษย์ ความหมายของวัสดุก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุของการเสื่อมสภาพ ความไม่คงทนโดยเฉพาะในแง่มุมของความสมบูรณ์แบบ งานไม้ที่ถูกรื้อ ถอน ทิ้ง เป็นลักษณะที่ไม่ตอบสนองกับการใช้สอยในปัจจุบัน อาทิ ความแข็งแรง คงทน คงรูป อายุการใช้งานหรือไม้นั้นซ้ำแล้ว (เสื่อมสภาพ) อีกทั้งในประเด็นของการถ่ายทอดความคิด นัยคติ ความเชื่อในทางงานช่างก็เปลี่ยนแปลงไป ตามกาลเวลาเช่นกัน ประเด็นดังกล่าวเป็นที่มาของปัญหาเริ่มต้นของการวิจัยและนำมาสู่แรงบันดาลใจที่สำคัญ ของการทดลองสร้างสรรค์ฯ ดังนี้

ความเป็นปัจจุบัน

ความเป็นปัจจุบัน ในการสร้างสรรค์นี้ อธิบายถึง ช่วงขณะเวลาหนึ่ง ที่เกิดการรับรู้ทั้งโดยตรงและเป็นปัจจุบันขณะ ที่ต่างไปจากการระลึกถึง (อดีต) และรับรู้มากกว่าในขณะ นั้น ๆ หรือการคาดหวังการสมมุติฐาน (อนาคต) ปัจจุบันเป็นช่วงเวลาระหว่างอดีตและอนาคตและอาจเปลี่ยนแปลงไปชั่วขณะ ปัจจุบันนั้น จากการศึกษา ปัจจุบันสันตติ - ปัจจุบันขณะ(หลวงพ่อปราโมทย์ ปาโมชฺโช) ปัจจุบันสันตติการสังเกตลักษณะนาม นามในอดีต มันก็ไม่มีแล้วและนามในอนาคตยังไม่เกิดขึ้นมันยังไม่มี ปัจจุบันมีลักษณะของการสังเกตเห็นอาการ ความรู้สึกอย่างมีสติ เห็นสภาวะที่ระลึกถึงทันที และผ่านช่วงเวลาดังกล่าวไปก็เป็นปัจจุบันเช่นกัน

ปัจจุบันขณะของการมีสติเป็นเครื่องระลึกรู้รูปนาม อยู่ที่ช่วงเวลานั้น ๆ อดีต อนาคต เป็นความคิด ความจำ แม้แต่จินตนาการก็เป็นอนาคต ไม่ใช่ปัจจุบัน จะเรียกได้ว่ารูปธรรม สัมผัสได้ทั้งการมองเห็น การได้ยิน การได้สัมผัส ในขณะนั้น ๆ จะมีความเคลื่อนไหวคือความจริงของรูป เป็นธรรมดาตามธรรมชาติ ความจริงของรูปธรรม คือ ไตรลักษณ์ “ธรรมชาติ” เป็นลักษณะของความเป็น “ธรรมดา” คือสรรพสิ่งทั้งปวง มีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ดังนี้

1. ความแน่นอนของสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยง ไม่คงที่และไม่ยั่งยืน หรือ “อนิจลักษณะ” คือ เครื่องกำหนดความไม่เที่ยงแท้ (สิ่งทั้งหลายมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไป ไม่มีความคงที่ตายตัว)

2. กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ทำให้ทุกสิ่งที่เคยมีและที่เคยเกิดขึ้น เคลื่อนไหวไปสู่ความว่างตามกาลเวลา หรือ “ทุกขลักษณะ” คือ สิ่งต่าง ๆ ล้วนมีองค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่สามารถดำรงอยู่ตามสภาพเดิมได้เสมอ มีการเปลี่ยนแปลง เสื่อมถอย และสลายไปตามกาลเวลา

3. ลักษณะแห่งความว่างของธรรมชาติ ความไม่มีตัวตนที่ไม่มีสิ่งใดคงอยู่ได้โดยไม่มีวันเสื่อมสลาย หรือ “อนัตตลักษณะ” ลักษณะที่เป็นอนัตตา สภาพว่างเปล่า ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ บังคับไม่ได้ และไร้ซึ่งตัวตน

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ฯ

ศึกษาการสร้างสรรค์ผลงาน 2 มิติ และมีการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชร คือ แรงบันดาลใจที่เป็นปัจจุบันอารมณ์ และองค์ประกอบศิลป์ คือ การสื่อรูปทรง (วัสดุจริง) ในบริบทปัจจุบันและการเลือกวัสดุจริงที่สัมพันธ์กับพื้นที่ว่างเป็นหลักการจัดองค์ประกอบของผลงานสร้างสรรค์

ศึกษากระบวนการเชิงทดลองและการอธิบายความ ถึงความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ตามกาลเวลา กับความเข้าใจความจริงของธรรมชาติ เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะของการปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงานนี้

ศึกษาการสร้างสรรค์ร่วมสมัย สื่อสารผ่านเทคนิคผสมบนเฟรมผ้าใบ ทดลองการประกอบสร้างเพื่อการสื่อความหมายด้วยองค์ประกอบการจัดวางวัสดุจริงกับภาพที่แตกต่างออกไปจากความรู้สึกและการมองเห็นตามธรรมชาติ สร้างการรับรู้คุณค่าจากวัสดุที่แสดงเนื้อหาของธรรมะ สามัญลักษณะ (ไตรลักษณ์) ในผลงานเป็นแนวความคิดหลักในการสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

กระบวนการศึกษาและการสร้างสรรค์

คุณค่าด้านวัสดุในบริบทปัจจุบันและที่สื่อถึงคุณค่าของฝีมือช่างไม้ ครูช่าง รวมถึงยังสามารถใช้เป็นต้นแบบของ ตั้งข้อสันนิฐานถึง “กระสวน” การสร้างสรรค์เพื่อการเสนอแนวทางแก่ผู้คนในปัจจุบันให้พิจารณา รับรู้ เข้าใจในคุณค่าของสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การดูแล การป้องกัน การรักษา การอนุรักษ์ การสงวนการสืบสานศิลปะงานการช่างไม้จากสกุลช่างไม้เมืองเพชรตามกาลเวลา

ความเป็นปัจจุบัน ความต้องการ การใช้สอยและประโยชน์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน สังคมกลับต้องการเข้าถึงความรู้ ที่ไม่มีความสลับซับซ้อน เข้าใจ เข้าถึงง่ายและนำไปใช้ได้โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบเป็นพฤติกรรมทางสังคมในบริบทปัจจุบัน ดังนั้นบริบทของการสร้างสรรค์ศิลปะการออกแบบร่วมสมัยจึงเป็นการนำเอา “วัสดุ” ส่วนประกอบที่ถูกรื้อ ถอน เพราะเสื่อมสภาพจากการใช้สอย หรือการเสื่อมสลายจากการเสื่อมสลายไปตามธรรมชาติและการเสื่อมสลายโดยมนุษย์ อาทิเช่น การบูรณะ ส่วนประกอบโครงสร้างจากสถาปัตยกรรมและอื่น ๆ ภายในวัด “วัสดุ” ได้ถูกแทนที่ใหม่หรือวัสดุ เป็นสิ่งเหลือใช้ใน

ศิลปกรรมงานการช่างไม้ต่าง ๆ วัสดุที่แสดงถึงคุณค่า สะท้อนความภาคภูมิแห่งเมืองเพชร นำมาปรับใช้เพื่อนำเสนอถึงแนวคิดแบบสังคมร่วมสมัย โดยเป็นการออกแบบ “วัสดุ” ในรูปแบบศิลปะหรือการจัดวางบนพื้นที่ 2 มิติ ซึ่งแนวทางในการกำหนดเนื้อหาเฉพาะเจาะจงสู่การตีความ ไปในทิศทางของปรัชญาทางพุทธศาสนา รวมถึงมีการนำเอาหลักองค์ประกอบศิลป์สังเคราะห์เป็นรูปแบบในการนำเสนอทางศิลปกรรม รวมกับแง่คิดในเชิงอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของแรงบันดาลใจและจินตนาการที่มีต่อเนื้อหาด้าน “สัจจะแห่งวัสดุ” เป็นลักษณะสำคัญของความเข้าใจ การตีความหมายในเรื่อง ความจริง ของการคงอยู่สรรพสิ่งสามารถเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ตามกาล แสดงคุณค่า ความเข้าถึงความงาม ในเบื้องต้นและนำไปสู่ความซาบซึ้ง มรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชร ในลำดับต่อไป

การสร้างสรรค์ผลงานเทคนิคผสม แผ่นไม้และสีอคลีลิคบนเฟรมผ้าใบ ในลักษณะระนาบสองมิติที่ต่อเนื่องด้วยการจัดการพื้นที่ว่าง เป็นการนำเสนอมิติทางความรู้สึก ที่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงได้ วิเคราะห์แนวความคิดของผลงานสู่การตีความเป็น สัมพันธภาพขององค์ประกอบศิลป์และการสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางธรรมะ เพื่อให้เข้าถึงและยอมรับในความสะเทือนใจ ที่มีต่อสภาพความจริงและการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชร ในบริบทปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การลงพื้นที่เก็บข้อมูล พบบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏวัสดุจริงตามบริบทของกาลเวลา แผ่นไม้ตะเคียน ที่มีความน่าทึ่ง เพราะมีลักษณะที่น่าสนใจ มีร่องรอยของการเจาะลงบนเนื้อไม้เดิมอย่างง่าย เป็นฝีมือของช่างพื้นบ้าน เพื่อประโยชน์เดิมจากอดีต

2. การสังเคราะห์แนวความคิดกับการสื่อความหมาย ด้วยเทคนิควิธีการสร้างสรรค์แบบสื่อผสม ในรูปแบบเดียวกันกับการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัย สื่อความสมดุลทางสุนทรียะกับความลงตัวของการจัดองค์ประกอบ ขนาด สัดส่วน ระหว่างแผ่นไม้กับรูปทรงใหม่ ในร่องรอยของการเจาะลงบนเนื้อไม้เดิม ที่ชัดเจน เรียบง่ายกับบรรยากาศของสีและพื้นที่ว่าง

3. การสร้างสรรค์ประเภทจิตรกรรมรูปแบบเทคนิคผสม เพื่อให้เกิดการสื่อสาร ความจริงตามกาลเวลา สรรพสิ่งทั้งปวง มีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา วัสดุจริงจากวิถีวัฒนธรรม สกุลช่างไม้เมืองเพชร ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน

4. การตีความจากการสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ ปรับปรุงการประมวลผลทางความคิดสู่การสร้างสรรค์ในลำดับต่อไป

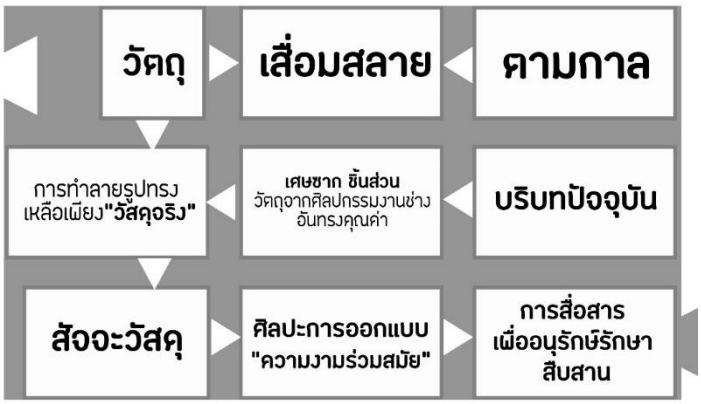
ภาพที่ 3 ผลงานสร้างสรรค์ “เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ตามกาล...03/2023”
(การศึกษาและการสร้างสรรค์ผลงาน Change through Time...03 / 2023, Wood and Acrylic Color on Canvas, ขนาด 65 x 60 cm. โดย เขมา แฉ่งฉายา, ธันวาคม 2563)

การสร้างสรรค์จิตรกรรมเทคนิคผสม แรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัสดุที่คงอยู่ ขยายความอย่างระเอียดด้วยความรู้สึก ที่มีต่อความจริง “ความจริงของการคงอยู่” คือ การรับรู้ ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ในช่วงขณะเวลาหนึ่ง ที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ตามกาล เพื่อความชัดเจนของการถ่ายทอดด้วยกระบวนการที่เรียบง่าย สื่อผ่านสัญลักษณ์จากมโนคติ ที่มีต่อวัสดุที่เลือกใช้ในการสร้างสรรค์กับการจัดองค์ประกอบบนพื้นที่ของรูปทรงและสี ที่แสดงถึงทัศนียภาพทางอารมณ์เฉพาะของวัสดุที่เลือกใช้และแสดงความเข้าใจในบริบทปัจจุบัน

สรุปผลการสร้างสรรค์ฯ

ในการสร้างสรรค์ ชิ้นแรก ได้ข้อค้นพบ ด้านคุณค่าของความงามจากผลงานสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย เป็นการทำความเข้าใจใน “สัจจวัสดุ” ในการกำหนดคุณค่าของความงามในการสร้างสรรค์นี้ เมื่อได้รับชมผลงานและพิจารณาถึงอารมณ์ทางสุนทรียะหรือสุนทรียธาตุ วัสดุที่นำมาใช้ทำให้เกิดความสนใจและการตั้งคำถามโดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญ เป็นการดึงดูดสายตาด้วยลักษณะของความโดดเด่นของ

องค์ประกอบ อารมณ์ทางสุนทรียะหรือสุนทรียธาตุของการสื่อสารที่แปลกตาและผลงานสร้างสรรค์นี้นำไปสู่การรับรู้ความพึงพอใจในความงามของผู้ชมที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล สู่การรับรู้ความงามที่เปรียบเสมือนความจริงจากสัจจวัสดุ ความจริงในการสร้างสรรค์นี้หมายถึงความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ความงามเป็นการให้คุณค่าในเชิงสุนทรียศาสตร์และความดีเป็นการให้คุณค่าในเชิงจริยศาสตร์ แต่ทั้งความจริง ความงามและความดี เป็นการให้คุณค่าที่เป็นไปในเชิงบวกด้วยกันทั้งสิ้น นำไปสู่ความเข้าใจการเข้าถึงสามัญลักษณะ (ไตรลักษณ์) ความแน่นอนของสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยง ไม่สามารถดำรงอยู่ตามสภาพเดิมได้เสมอและความไม่มีตัวตน ไม่มีสิ่งใดคงอยู่ได้โดยไม่มีวันเสื่อมสลาย

ภาพที่ 4 โครงสร้างของการแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของ “วัสดุ” ในบริบทปัจจุบัน
(จากการสังเคราะห์และจัดทำโดย เขมา แฉ่งฉายา, เมษายน 2566)

ในขณะของการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการทางศิลปะเป็นเครื่องมือในการศึกษาความจริงของชีวิต และความจริงกับเนื้อหาของธรรมะที่เหมาะสม ทำให้เข้าใจเพียงว่า สรรพสิ่ง รวมถึงตัวเรา ย่อมเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเวลา

จากการลงพื้นที่ สำรวจคุณค่าของความเป็นเนื้อแท้ของวัสดุในศิลปกรรมงานช่าง แม้ผลงานช่างที่เคยถูกเก็บไว้โดยมิได้ใช้ประโยชน์ซึ่งเกิดจากการรื้อถอน และการสร้างใหม่ด้วยวัสดุใหม่เพื่อทดแทนตามบริบทของการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย แต่มิได้หมายถึงว่า วัสดุเหล่านั้นจะด้อยค่า แม้จะผ่านกาลเวลาก็ยังมีคุณค่า ความสมบูรณ์แบบเนื้อแท้และความจริงของวัสดุ สัจจะวัสดุ ด้วยการปรับหน้าที่ใช้สอยแล้วนำเสนอในเชิงสร้างสรรค์ได้แม้ว่าช่างมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวิชาความรู้ร่วมกันในการสร้างงาน และภายในพื้นที่มักจะสร้างในลักษณะที่คล้ายคลึงกันบ้าง แต่จากหลักฐานที่ปรากฏชี้ให้เห็นว่าการแสดงออกผ่านทางวัสดุ เทคนิคจากการใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งรูปแบบโครงสร้างหลักลวดลาย รูปทรงและรายละเอียดที่แตกต่างกันไป นั่นคือ การแสดงออกถึงความงาม ในเอกลักษณ์หรือ

ลักษณะเฉพาะของความเป็นสกุลช่างไม้ของแต่ละวัด ซึ่งถือได้ว่า “ลักษณะเฉพาะตัว” เป็นสัญลักษณ์อันเป็นเครื่องสื่อสารผลงานของช่างผู้นั้นของแต่ละพื้นที่ในเมืองเพชรในอดีตและในกระบวนการสร้างสรรค์ฯของการสร้างสรรค์นี้ ความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลง ตามกาล เป็นสภาวะการในขณะปัจจุบันของแต่ล่ะยุคสมัย มนุษย์เกิดแรงบันดาลใจได้ ในปัจจุบันขณะนั้น ๆ และสร้างสรรค์สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา เพื่อสนองต่อการตัดสิน การเลือกหรือการแก้ปัญหาของการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม บริบทปัจจุบันในการสร้างสรรค์นี้ คือ การคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมสกุลช่างไม้เมืองเพชรเป็นแรงบันดาลใจ สู่การสร้างสรรค์ศิลปะการออกแบบร่วมสมัย เพื่อการสืบสานด้วยความเข้าใจในคุณค่าส่งผลสู่การเรียนรู้เพื่อการสืบสานและสืบทอด บทพื้นฐานความเข้าใจในความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

เอกสารอ้างอิง

ปิยวรรณ หอมจันทร และพระคมสัน ฐิตเมธโส. (2563). **กระบวนการอนุรักษ์ศาสนสถานในมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หลวงพ่อปราโมทย์ ปาโมชฺโช. (2564). **ความเป็นปัจจุบันขณะ**. ชลบุรี: วัดสวนสันติธรรม.

Leonard Kore. (2562). **วะบิ – ซะบิ (Wabi-Sabi : for artists, designers, poets & philosophers)**. สายพิณ กุลกนกวรรณ ฮัมดานี, แปล. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊คส์.